

Kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Delredovisning av ett regeringsuppdrag

Myndigheten
för delaktighet

Myndigheten för delaktighet, 2015

Titel: Kommunikationssatsning om rättigheter för personer med
funktionsnedsättning – delredovisning av regeringsuppdrag
S2015/2415/FST

Myndigheten för delaktighet serie 2015:15 (diarienummer 2015/0083)

Utredare: ElseMarie Brisenhorn

Rapporten finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från

Myndigheten för delaktighet.

Postadress: Myndigheten för delaktighet, Box 1210, 172 24 Sundbyberg

E-post: info@mfd.se

Fax: 08-600 84 99

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Kunskapsinhämtning.....	10
Avslutade aktiviteter.....	10
Forskningslitteratur	11
Pågående aktiviteter	15
Målgruppers kunskapsläge	26
Översättning av allmänna kommentarer	32
Övriga genomförda aktiviteter	33
Vägen framåt	36

Sammanfattning

Denna delrapport i uppdraget om kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning omfattar en beskrivning av projektets första fas som delvis är en kunskapsinhämtning och analys. Vidare redovisas också arbetet med översättning av Allmänna kommentarer från kommittén avseende artiklarna 9 (CRPD/C/11/3) och 12 (CRPD/C/11/4) i FN-konventionen från engelska till svenska.

Till denna delredovisning finns följande bilagor kopplade;

1. Källista över avslutade aktiviteter.
2. Rapport från IHV.
3. Översättning allmänna kommentarer nr 1.
4. Sammanställda synpunkter på allmänna kommentarer nr 1.
5. Översättning allmänna kommentarer nr 2.
6. Sammanställda synpunkter allmänna kommentarer nr 2.
7. Särskilda synpunkter från Handikappförbunden.

Inledning

Uppdraget om en kommunikationssatsning om konventionen för personer med funktionsnedsättning benämns i denna delredovisning konventionsuppdraget.

Uppdragets organisering

Styrgruppens uppgift är att styra projektet och övergripande ansvara för de resurser som projektet förfogar över. Styrgruppen har under förstudiefasen säkerställt att projektet genomförts i enlighet med uppdragsbeskrivningen. Styrgruppen kommer att säkerställa att kvaliteten hålls i enlighet med de effektmål, specifika mål, strategier och planer som kommer att definieras inom ramen för projektet.

I styrgruppen ingår tre representanter från Myndigheten för delaktighet (MFD), en från Diskrimineringsombudsmannen (DO) och en från Barnombudsmannen (BO). Från MFD har Anne Holm Gulati (generaldirektör), Mats Gleisner (chef för avdelningen Kommunikation och stöd) samt Arvid Lindén (chef för avdelningen Kunskap och riktlinjer) deltagit. Från DO har Katarina Rydberg (kommunikationschef) deltagit. Från BO har Ellinor Bollman (kommunikationschef) deltagit. Sedan 1 december 2015 ersätter Linda Nöjd (vikarierande chef för avdelningen Kommunikation och stöd) Mats Gleisner på MFD.

Styrgruppen har under förstudiefasen rekryterat en projektledare, Anette Svensson, som är anställd av MFD. DO och BO har utsett kommunikatörerna Kristina Wassen respektive Frida Enroth som ansvariga kommunikatörer och kontaktpersoner för respektive myndighet. Tillsammans utgör de en projektledningsgrupp som leds och koordineras av Anette Svensson. Från december ersätts Frida av Catherine Johnsson, kommunikatör.

Styrgruppen har fram till 15 december 2015 genomfört tre möten.

Arbetsgrupp förstudiefas

Under förstudiefasen har MFD tillsatt en intern arbetsgrupp där utredarna Josefin Gustavsson, Terry Skehan, Brita Törnell och ElseMarie Brisenhorn deltagit med viss tid. Kommunikatören Camilla Axelsson deltar sedan november på 50% och en utredare, Charlotta Göller har rekryterats. Till arbetsgruppen har också utredare Hans von Axelsson bidragit med ansvar för översättning av de allmänna kommentarerna.

Strategiska samrådet

För uppdraget har också ett strategiskt samråd bildats. Samrådet består av två representanter vardera från Handikappförbunden, Lika Unika och NUFT. Projektledaren kallar till och leder möten i samrådet. Strategiska samrådet har sammanträtt tre gånger med representation från Handikappförbunden och Lika Unika. Ett separat möte med NUFT har genomförts.

Det strategiska samrådet följer och ger synpunkter på viktiga vägval i uppdraget. Syftet är att ge funktionshindersrörelsen möjlighet att påverka redan i ett tidigt stadium och löpande under uppdragets genomförande. Myndighetens vägledning för samråd och den europeiska koden ligger till grund dialogen.

Referensnätverk

En eller flera referensgrupper kommer att knytas till projektet i genomförandefasen. Det kan gälla representanter från funktionshindersrörelsen och övriga civila samhället samt parter som projektet ska samverka med. Det kan också gälla representanter för uppdragets målgrupper. Syftet är att inhämta kunskap, pröva metoder, aktiviteter eller verktyg som tas fram inom ramen för projektet.

Det kan även bli aktuellt att knyta expertkompetens till projektet, exempelvis juridisk expertis för Mänskliga rättigheter.

Behovet av referensnätverk samt dess sammansättning kommer att tydliggöras under framtagningen av projektplanen och organisering av uppdraget.

Projektledaren ansvarar, tillsammans med styrgruppen, för att tillsätta referensnätverk samt planera och genomföra projektet så att arbete och bidrag stödjer projektets mål och syfte.

Uppdraget indelat i faser

Projektet kommer att genomföras i fem faser och sträcker sig över tidsperioden 2015-2017. Projektet slutredovisas senast 1 mars 2018. Nedan ges en övergripande beskrivning av projektets genomförda och kommande faser.

Det arbete som görs i fas 1, 2 och 3 kommer att tydliggöra vilka insatser som ska genomföras i fas 4 samt vilka specifika metoder, aktiviteter och tidpunkter som är centrala.

Enligt tidigare framtagen tidplan skulle en projektplan med detaljerad beskrivning av samtliga faser redovisas till regeringskansliet (Socialdepartementet) i samband med delredovisningen senast 15 december 2015. På grund av förseningar i tidplanen utgörs denna delredovisning av faserna ett (1) och två (2) medan en detaljerad projektplan presenteras i slutet av februari 2016.

Faser inklusive tidpunkter:

1. Projektstart och kunskapsöversikt: maj 2015 – sep 2015
2. Analys/förstudie: aug 2015 – dec 2015
3. Framtagande av projektplan med mål, strategi och handlingsplan: dec 2015 – feb 2016
4. Genomförande: feb 2016 – dec 2017
5. Avslutning/fortsättning: jan 2018 – mars 2018

Fas 1: Projektstart maj 2015 – sep 2015

Projektet initierades och delar av projektorganisationen tillsattes och aktiverades.

- Tillsättning av styrgrupp
- Översättning av Allmänna kommentarer från kommittén avseende artiklarna 9 (CRPD/C/11/3) och 12 (CRPD/C/11/4) i FN-konventionen från engelska till svenska.
- Projektledare rekryterad och på plats augusti 2015.
- Initiering av en kunskapsöversikt. Kunskapsöversikten är en viktig utgångspunkt för projektet, men även för MFD:s generella arbete med att utveckla kunskapsundersbyggda strategier i syfte att långsiktigt höja medvetenheten i samhället, främja respekten för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och bekämpa stereotypa uppfattningar och fördomar. Kunskapsöversiktens innehåll:
 - Sammanställning av aktuell forskning och annan systematisk kunskap av allmänhetens kunskaper om, attityder och beteenden till personer med funktionsnedsättning.
 - Sammanställning av interventioner som bedöms ha potential att bidra till att öka kunskaper samt minska negativa attityder till och diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Fas 2: Analys/förstudie aug 2015 – dec 2015

Efter att projektledaren rekryterats inleddes en fas av kunskapsinhämtning och analys för att utforma mål och strategier samt utarbeta en projektplan. Därför har en kunskapssammanställning genomförts om vilka metoder och verktyg som kan användas för att öka medvetenhet, överföra kunskap och påverka attityder. Sammanställningen utgör en värdefull referens till exempel på initiativ och insatser som projektet kan lära av och utgå från som erfarenhets- och kunskapsbank.

Centrala frågeställningar som ställdes i denna fas:

- Vad görs idag inom området med anknytning och koppling till regeringsuppdraget?
Vilka andra insatser och aktiviteter pågår (inom projektets frågeställningar) och kan samverka med projektet för att uppnå en samlad effekt?
- Vad har gjorts tidigare inom området, med anknytning och koppling till regeringsuppdraget, och med vilka resultat?
Vilka tidigare insatser och aktiviteter har genomförts med samma eller liknande mål och målgrupper som beskrivs i uppdragsbeskrivningen? Vilka aktiviteter har genomförts? Vilka metoder har valts? Vilken effekt har de resulterat i? Vilka erfarenheter och lärdomar kan dras från detta?
- Vilken kunskap har de centrala målgrupperna som utpekats i uppdragsbeskrivningen? Vilken medvetenhet finns om FN-konventionen, lagändringen 1 januari 2015 och FN:s kommentarer? Syftet är dels att få en bild av utgångsläget (nollmätning), dels att få ett resultat att jämföra med efter projektets genomförande.
- Vad skapar egentligen ökad medvetenhet och förändring av attityder kopplat till personer med funktionsnedsättning?
Finns det relevant kunskap och erfarenheter om vilka metoder och verktyg som generellt kan användas med framgång i syfte att öka medvetenhet, överföra kunskap och påverka attityder?

Kommande arbete och genomförande

Fas 3: Mål, strategi, projektplan dec 2015 – feb 2016

Denna fas syftar till att definiera projektets målsättningar och huvudsakliga strategier och bemanna en projektorganisation. Arbetet ska resultera i en projektplan. Under denna fas görs en summerande analys av förstudiens resultat som en grunden för att formulera målsättningar och strategier. Därpå avslutas förstudien och eventuella överlämningar sker till linjeverksamheten. Arbetet beskrivs mer ingående under rubriken "Vägar framåt" i denna rapport.

Fas 4: Genomförande feb 2016 – dec 2017

Projektet genomförs i enlighet med projektplan. Arbetet i fas 4 genomförs från februari 2016 till projektets slut.

Fas 5: Avslutning/fortsättning jan 2018 – mars 2018

I fas 5 görs en utvärdering av projektets resultat och ett förslag, om hur resultatet bör få fortsatt förvaltning i syfte att skapa mer bestående verkan, tas fram.

I fas 5 slutredovisas projektet till regeringskansliet (Socialdepartementet) senast 1 mars 2018.

Kunskapsinhämtning

I förstudien har en kunskapsinhämtning genomförts. En inventering av avslutade aktiviteter och med relevans för kommunikationssatsningen har genomförts och sammanställts. En studie om forskningslitteratur om interventioner för attitydförändring har genomförts av Institutet för handikappvetenskap. En omvärldinventering kring pågående aktiviteter och andra aktörer har sammanställts och befintliga data om olika målgruppers kunskapsläge har identifierats.

Avslutade aktiviteter

Myndigheten för delaktighet har samlat in kunskap om insatser som tidigare genomförts med koppling till nuvarande uppdrag. Underlagen har bland annat kommit från Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen, Handikappförbunden och Lika Unika. Syftet har varit att hämta erfarenheter och lärdomar för att kunna genomföra ett framgångsrikt uppdrag.

Kunskapsinhämtningen har genomförts, analyserats och sammanställts systematiskt utifrån frågeställningarna nedan. Ett 30-tal svenska och internationella aktiviteter har analyserats.

Dokumentation och systematik – frågeställningar

- Namn, syfte, tidsperiod, kontaktperson, avsändare, prioritet, länkar
- Mottagare/målgrupper
- Strategier (metoder, kommunikativt, retoriskt, villkorande, pedagogiskt, fallgropar, framgångsfaktorer)
- Uppföljning/effekter (mätning, indikatorer)
- Möjlig återanvändning (checklistor, texter, infobroschyrer, bilder, webbsajter, utbildningspaket, upplägg)

Prioriteringar för återanvändning av material och metoder

Då uppdraget är en kommunikationssatsning om konventionen, har störst vikt lagts vid det material och de metoder som handlar om kommunikation för att nå ut med information om andra konventioner och mänskliga rättigheter.

Slutsatser av framgång och fallgropar i aktiviteterna

Slutsatserna av de analyserade aktiviteterna speglar framgångsfaktorer. Samma faktorer, om man vänder på dem, utgör potentiella fallgropar.

- Samverkan – i synnerhet med funktionshinderrörelsen är viktig för att nå framgång
- Aktivt deltagande av rättighetsägarna ger bättre effekt
- Långsiktighet är avgörande för lyckad satsning
- Lokal närvaro är viktig för att nå ut
- Deltagande i andras evenemang för att inte bara nå ”de redan frälsta”
- Risk för perspektivträngsel – viktigt att lyfta fram CRPD och funktionshinderperspektivet
- Resurstilldelning nödvändig på lång sikt, det krävs resurser – tid, pengar och personal
- MR-/funktionshinderperspektivet syns och erkänns på ledningsnivå, i styrdokument, regleringsbrev etc
- Checklistor och stödverktyg efterfrågas av kommuner
- Tillgänglighetskonsulter kan användas som en förlängd arm

Bilaga nr 1: Lista över de avslutade aktiviteternas källor.

Forskningslitteratur

Institutet för handikappvetenskap i Örebro har på uppdrag av Myndigheten för delaktighet, i syfte att synliggöra goda och lärande exempel på strategier och insatser, genomfört en studie av forskningslitteratur kring interventioner för att förändra attityder.

Arbetet presenteras i en rapport och utgör en systematisk kunskapsöversikt om attityder till personer med funktionsnedsättning och interventioner för att påverka attityder. En litteratursökning i relevanta databaser genomfördes i augusti 2015 och resulterade i 19 nyare översiktsartiklar av tillräckligt hög vetenskaplig kvalitet baserade på 774 originalstudier. Den internationella forskningen om attityder till personer med funktionsnedsättning är omfattande, i de nordiska länderna har dock detta tema uppmärksamats i mindre utsträckning. De ingående studierna utgör en bred representation av samhällsområden där interventioner genomförts i syfte att förändra och påverka attityder. Variationen är mycket stor vad avser typer av intervention även om informations- och utbildningsinsatser samt kontaktskapande är de överordnade strategierna. De huvudsakliga slutsatser som kan dras av studierna är att trots att allmänhetens faktabaserade kunskaper ökat markant så kvarstår attitydbarriären. Detta är dock en bild på mycket generell och övergripande nivå och flera av översiktsartiklarna visar

motstridiga resultat. Detta är i sig själv ett dilemma och belyser ytterligare ett dilemma, nämligen svårigheten att studera kunskap om och bedöma vad som fungerar inom ett så komplext socialt fenomen som attityder till funktionshinder och personer med funktionsnedsättning.

Det står klart att allmänheten fått markant ökade faktakunskaper om exempelvis psykisk sjukdom och att övergången till en biomedicinsk förklaringsmodell fått stort samhälleligt genomslag. Dock avspeglas inte den ökade kunskapsnivån i förbättrade generella attityder. Då allmänhetens attityder gentemot personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar mättes med indirekta mätmetoder blev resultatet att negativa attityder dominerade. Så, trots ökade kunskaper, ökat hjälpsökande, ökad medicinering, har attityderna inte förbättrats, snarare försämrats angående exempelvis schizofreni.

När det gäller attityder till funktionshinder i arbetslivet visar forskningen att arbetsgivare har både negativa och positiva attityder till personer med funktionsnedsättning. Positiva attityder hängde starkt samman med arbetsgivares tidigare erfarenhet av att ha anställda personer med funktionsnedsättning vilket ger starkt stöd för kontakthypotesen. Positiva attityder relaterade till pålitlighet, anpassningsförmåga, frånvaro, företagskostnader, stöd/anpassningar, omsättning och interaktion med kollegor. Negativa attityder hängde samman med behovet att anpassa arbetsplatsen vilket associerades med kostnader, säkerhetsrisker mm och framstod då som avgörande hinder. Många arbetsgivare uttryckte rädsla för krav på anpassningar och för lägre produktivitet från den anställda personen.

Arbetsgivare förfaller ha stora behov av faktisk kunskap om presumtiva arbetstagares kompetens eftersom okunskap om en persons kompetens, kapacitet och arbetsförmåga ledde till stereotypa uppfattningar och var ett hinder i sig. Att ha kunskap eller inte ska dock inte ses som svart eller vitt, vilket innebär att många arbetsgivare var medvetna om möjligheten att anpassa arbetsplatsen men osäkerheten inför exakt hur det skulle göras i enskilda fall påverkade deras attityd. De flesta studier var amerikanska vilket möjligen kan förklara rädslan för kravet på anpassning av arbetsplatsen och merkostnader för detta. IHV bedömer dock att okunskap om arbetsplatsanpassningar hos arbetsgivare, personalavdelningar och medarbetare utan funktionsnedsättningar är en viktig orsak till funktionshinder i arbetslivet även i en svensk kontext.

I studier som undersökte lärares attityder till inkluderad undervisning framkom att lärarnas inställning i störst utsträckning visade osäkerhet eller var negativ. Även här bekräftas kontakthypotesen i och med att lärarna med tidigare erfarenhet av inkluderad undervisning var mest

positiva. Lärarna efterlyste mer kunskap om funktionsnedsättning och ansåg sig alltså sakna kompetens att undervisa elever med funktionsnedsättning vilket är en sedan tidigare väl känd situation. Hos lärarna framkom uttryck för den hierarkiska synen på funktionshinder där elever med fysiska funktionsnedsättningar anses mer positivt och enklare att hantera inom ramen för inkluderad undervisning jämfört med elever med psykiska funktionsnedsättningar.

I samma studie undersöktes elevers utan funktionsnedsättning attityder till elever med funktionsnedsättning. Majoriteten av eleverna hade neutrala attityder till elever med funktionsnedsättning. Båda studierna syftade till att undersöka social delaktighet för elever med funktionsnedsättning och vilken påverkan rådande attityder har för att öka delaktigheten. Ett resultat av studierna var att det finns lite forskning som studerar sambandet mellan attityder och social delaktighet för elever med funktionsnedsättning i inkluderad skolform.

Inom området hälso- och sjukvård har bl.a. vårdpersonals attityder till patienter med funktionsnedsättningar studerats på grund av eventuella negativa konsekvenser för omvårdnaden, följaktligen är även vårdutbildning i fokus. Exempelvis studerade man synen på sjuksköterskeelever med funktionsnedsättning och fann ett konservativt förhållningssätt hos utbildningsanordnarna där en kombination av okunskap om och motstånd till funktionshinderrelaterade anpassningar fanns. Tidigare kända omständigheter som lägre förväntningar på studenter med funktionshinder framgick och brist på kunskap om funktionshinder generellt och brist på erfarenhet av studenter med funktionsnedsättningar.

En studie visar akutvårdpersonals attityder till personer som söker akutvård och har psykisk ohälsa. Författarna för en kritisk reflekterande diskussion om attityder och föreslår att patienters upplevelser av dåligt bemötande kan ha andra orsaker, dvs. vårdpersonals bemötande kan vara konsekvenser av organisatoriska omständigheter som *tolkas* som negativa attityder. Dessutom medför utformningen av den fysiska miljön, vårdpersonalens brist på kunskap och deras brist på tillgång till snabb lindring att flera omgivande faktorer medverkar i denna process.

När det gäller studierna om attitydförändring utgör även dessa en bred representation av samhällsområden där olika interventioner genomförts. Variationen är därför mycket stor vad avser typer av intervention även om informations- och utbildningsinsatser samt kontaktskapande är de överordnade strategierna.

I studier inom området arbetsliv rapporteras från ett stort antal undersökningar av arbetsgivares praktiska verksamhet i själva anställningsprocessen. Det visade sig att flest studier handlade om anpassningar och därtill hörande problem och frågeställningar. Många arbetsgivare genomförde lyckade anpassningar vilket gjorde att de kunde behålla kompetent personal. Dock visade det sig även att många hade teoretisk kunskap om anpassningar men hade svårt att omsätta kunskapen i praktisk handling.

Att öka kunskaper om funktionshinder och förbättra attityder hos vårdpersonal ses som mycket viktigt av flera skäl, bl.a. för att åstadkomma en jämlik vård och för att få till stånd ett gott bemötande. Vanligast var att erbjuda teoretisk utbildning, dvs. vanlig undervisning. Ganska vanligt var även att personer med egna funktionsnedsättningar hade lektioner och att studenterna på olika sätt hade kontakt med personer med funktionsnedsättning som en del av undervisningen. När det gällde effekter av utbildningen, dvs. huruvida attityderna förändrats sågs positiva effekter vid mätning direkt efter undervisningen/lektionen, däremot sågs svaga attitydförändringar över tid, då attityderna snarare tycktes ha gått tillbaka till samma nivå. Här påpekades att enbart teoretisk utbildning tycktes ha lägst effekt. Om en intervention ska ha effekt bör förkunskaperna hos målgruppen (för interventionen) analyseras noga eftersom kunskaper varierar stort intraprofessionellt.

Brukarmedverkan i samband med interventioner inom attitydförändring har också studerats. Målgruppen gällde patienter med psykisk ohälsa och flera studier granskades där personer med egen erfarenhet av psykisk sjukdom antingen ledde undervisningen helt eller deltog i ett nära samarbete. Denna studie visade alltså exempel på kontaktskapande som annan forskning starkt tryckt på som nödvändigt för attitydförbättringar. Studenterna uttryckte uppskattning och tyckte det var enklare att skapa en helhetssyn av patienterna. Brukarmedverkan blir därmed en slags bekräftelse på giltigheten hos kontakthypotesen.

Tre översikter granskade genomförda interventioner för att åstadkomma attitydförändringar inom skolan. Man fann att korta insatser i form av endagsutbildning och/eller engångsinformation har endast svag effekt. Det krävs blandade aktiviteter i form av faktabaserad undervisning, social kontakt, inlevelseövningar, multimedia och IT-baserade aktiviteter med ett genomarbetat upplägg krävs och att detta görs vid flera tillfällen under en längre tid. Framförallt räcker det inte med enbart inkluderad undervisning/skolform. Det påpekades att elevernas (studenternas) möjlighet att få reflektera kring funktionshinder och uttrycka egna känslor i samband med undervisning och andra aktiviteter är viktigt.

I studier inriktade på anti-stigma-kampanjer undersökte man huvudsakligen tre grupper, utbildning/information, kontaktskapande och protest/social aktivism. Vanligaste inslagen var utbildning/information följt av kontaktskapande. Man fann stöd för att utbildning på bred nivå har effekt, här avsågs annonsering, böcker, affischer, filmer, websidor m.m. När det gällde kontaktskapande fick öga-mot-öga kontakt mer stöd än ”video-kontakt” samt att kontakter ska vara av slaget att varaktiga relationer kan skapas.

De huvudsakliga slutsatser IHV drar av studierna om attityder till funktionshinder och personer med funktionsnedsättning är att trots att allmänhetens faktabaserade kunskaper ökat markant så kvarstår attitydbarriären. Detta är dock en bild på mycket generell och övergripande nivå och flera av de ingående översiktsartiklarna redovisar att motstridiga resultat återfinns i originalartiklarna. Detta är i sig själv ett dilemma och belyser svårigheten att studera kunskap om och bedöma vad som fungerar inom ett så komplext socialt fenomen som attityder till funktionshinder och personer med funktionsnedsättning.

Detta stärks även av att det i flera översikter anges att generella brister råder i form av bekvämlighetsurval av deltagare, små stickprov samt brist på utvärderingar med före- och eftermätning. Studierna rapporterar dessutom en mycket stor variation i både typ av intervention och deras längd vilket gör jämförelser extra svårt.

Bilaga nr 2: Rapport från IHV.

Pågående aktiviteter

Myndigheten för delaktighet har samlat in fakta om pågående aktiviteter utanför uppdraget i syfte att hitta synergier och samverkan med andra aktörer. Underlagen har bland annat kommit från Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen, Handikappförbunden och Lika Unika.

Inför insamlandet av pågående aktiviteter och interventioner som kan relateras till konventionsuppdraget togs följande struktur fram:

- Källa, syfte, tidsperiod, kontaktperson, avsändare, prioritet, länkar
- Mottagare/målgrupper
- Strategier (metoder, kommunikativt, retoriskt, villkorande, pedagogiskt, framgångsfaktorer, fallgropar)
- Uppföljning/Mål (mätning, indikatorer)
- Möjlig samverkan (politikområde, kanaler, material, gemensamma aktiviteter)
- Övriga kommentarer

De aktörer och aktiviteter som identifierades och bedömdes som mest relevanta för regeringsuppdraget beskrivs nedan.

Regeringsuppdraget till Uppsala universitet om kompetensutveckling kring mänskliga rättigheter till statliga myndigheter

Uppsala universitet fick i augusti 2014 uppdraget att genomföra ett övergripande program för kompetensutvecklingsinsatser om de mänskliga rättigheterna för berörd personal på olika nivåer inom statsförvaltningen. Arbetet ska slutredovisas i oktober 2017.

Arbetet ska bland annat inkludera framtagande av utbildningsmaterial och metoder för spridning av materialet.

Arbetet ska ske i dialog med myndigheter vars verksamhet har en nära koppling till främjandet av mänskliga rättigheter, såsom länsstyrelserna, Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen och Myndigheten för delaktighet. Detta gör man genom att ett särskilt råd har bildats och där dessa myndigheter är representerade.

Syftet med uppdraget är att myndigheters personal ska ha tillräcklig kännedom om de mänskliga rättigheterna och deras innebörd för att kunna känna igen situationer där rättighetsfrågor aktualiseras inom ramen för den egna yrkesutövningen.

Kompetensutvecklingsinsatsen är upplagd på så sätt att man kommer att ta fram en webbutbildning riktad till alla statligt anställda samt för nyckelpersoner genomföra en tvådagars utbildning som genomförs vid åtta tillfällen under 2016. Man planerar också fördjupningsutbildningar riktade till olika och särskilda yrkesgrupper som ska genomföras minst tre gånger under uppdragstiden.

Uppsala universitet har också överenskommit med SKL att erbjuda webbutbildningen till alla kommunalt och landstingsanställda och SKL delfinansierar framtagandet av utbildningen.

Uppsala universitet kommer också att skapa en särskild kompetensutvecklingsportal för mänskliga rättigheter och förutom de egna insatserna på området, bevaka andras utbildningar och erbjuda plats för dem på portalen.

Inom ramen för denna förstudie kontaktades Uppsala universitet för att informera om konventionsuppdraget och för att undersöka möjligheten för synergier genom samarbete mellan de två regeringsuppdragen. Projektledare och andra medarbetare i Uppsala har träffat sina motsvarigheter i myndigheten för delaktighets Konventionsuppdrag vid två tillfällen för att diskutera eventuell samverkan. De möjliga samverkansområdena är att integrera fallbeskrivningar som är

relaterade konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i webbutbildningen, att utveckla innehållet i utbildningen för nyckelpersoner med inslag kring konventionen samt att eventuellt utveckla en av fördjupningsutbildningarna till särskilda yrkesgrupper att enbart handla om konventionen. Vårt uppdrag att kommunicera konventionen erbjöds också att synas via den webbportal som ska skapas.

Två medarbetare från konventionsuppdragets projektgrupp har också gått en pilotutbildning för den tidigare nämnda tvådagarsutbildningen i syfte att fånga delmoment där konventionen bäst presenteras och behandlas. Samtidigt gav vår medverkan i pilotutbildningen återkoppling till upplägg och innehåll generellt till Uppsala universitet.

Förstudien pekar på att ett samarbete Uppsala universitet kan ge vårt uppdrag en kanal att nå ut till alla offentligt anställda. Vårt projekt bidrar även till ett starkare funktionshindersperspektiv i Uppsala universitets projekt.

Vidare rimmar ett sådant samarbete väl med det som Lika Unika och Handikappförbunden förordat i det strategiska samrådet, d.v.s. att i olika samhällsområden utgå från mänskliga rättigheter utifrån ett funktionshindersperspektiv, liksom att tänka utifrån rättigheter i funktionshindersfrågor. Här bidrar konventionen som ett konkret verktyg.

Regeringens överenskommelse med SKL i syfte att stärka arbetet med mänskliga rättigheter på kommunal nivå

Regeringen har träffat överenskommelse med SKL för att stärka arbetet med mänskliga rättigheter på kommunal nivå under perioden 2014-2017. Inledningsvis genomfördes en kartläggning av kunskapsnivån kring mänskliga rättigheter i kommuner, regioner och landsting. Man undersökte också vilket behov av stöd man behövde för att stärka arbetet. Kartläggningen visade att kunskap om mänskliga rättigheter och insikten om den lokala och regionala nivåns betydelse för att säkerställa rättigheter har ökat sedan Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige gjorde motsvarande undersökning 2006.

Samtidigt markerar man att det råder stora skillnader mellan respondenterna men också mellan olika avdelningar eller förvaltningar. Integreringen av rättighetsperspektivet är den största utmaningen då mänskliga rättigheter återfinns i många styrande eller policydokument utan att det genomsyrar arbetet i praktiken. Kartläggningen visade också att det råder en stor efterfrågan på utbildning och erfarenhetsutbyten.

Många som svarat på undersökningen önskar att SKL positionerar sig som en klar ledare inom området mänskliga rättigheter. Som en del i axlandet av detta ledarskap, menar medlemmarna att SKL bör skapa en gemensam referensram och ett gemensamt språk för att motverka den fragmentisering och upplevelse av ”perspektivträngsel” som idag präglar rättighetsområdet.

Efter kartläggningen har en handlingsplan tagits fram och nu genomför man uppdraget i etapper med fyra huvudinriktningar;

1. Utvecklingsarbete: mänskliga rättigheter i styrning och ledning
2. Utbildning och kompetensutveckling
3. Spridning av goda exempel
4. Omvärldsspaning, dialog och samverkan

Vid möte med projektledaren på SKL diskuterades samverkan med Myndigheten för delaktighets konventionsuppdrag. I konventionsuppdraget anges särskilt att kontinuerlig information ska ges till SKL. Det framkom att man mer sällan ser funktionshinder ur ett rättighetsperspektiv och att avdelningen för integration och social omsorg i huvudsak svarar för dessa frågor. Ett skäl till detta kan vara att kunskapen om konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning är låg.

Myndigheten för delaktighet erbjöds att kommunicera både konventionen och konventionsuppdraget på SKL:s befintliga webbsida om mänskliga rättigheter och i det nyhetsbrev som skickas ut från avdelning för demokrati, ledning och styrning under vilken mänskliga rättigheter sorterar. Det bestämdes att nytt möte ska ske i januari då också fler medarbetare i respektive projektgrupp kunde mötas.

Regeringsuppdraget till Länsstyrelserna att utveckla arbetet med mänskliga rättigheter på Länsstyrelserna

Länsstyrelsen i Dalarna har fått uppdraget att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter. Syftet är att samordna, utveckla och sprida metoder och material för ett rättighetsbaserat arbetssätt i länsstyrelsernas verksamhet. Man ska också identifiera tillsynsområden där det finns behov av att utveckla särskilda program eller strategier för verksamhetsanpassad kompetensutveckling och verka för samarbete med andra myndigheter och stödja kommunerna i länet. Uppdraget pågår från maj 2014 till april 2017 och ska avrapporteras årligen.

I Länsstyrelseinstruktionen står också att läsa under paragraf 5 styckena 4 och 5 att man vid samråd, beslut och andra åtgärder ska verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

samt att man ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering.

Vid möte med projektledaren för uppdraget framkom att länsstyrelserna inte så systematiskt arbetat med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning som man önskade och inte heller hade man fördjupat sig i sin roll och sitt ansvar vad gäller konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Behovet av samverkan framkom tydligt.

Regeringsuppdraget till Folkbildningsrådet "Medel till Folkbildningsrådet för insats om mänskliga rättigheter inom folkbildningen"

Regeringsuppdraget till Folkbildningsrådet pågår 2014-2017 och innebär att Folkbildningsrådet ska fördela medel till folkhögskolor och studieförbund i syfte att stärka kunskaperna om de mänskliga rättigheterna i samhället. Insatsen ska främst rikta sig till deltagare som bedöms ha behov av utökade kunskaper om de mänskliga rättigheterna och till personer inom folkbildningen som utbildar sig inom yrken som innefattar skyldigheter inom den offentliga sektorn när det gäller den enskildes mänskliga rättigheter.

Ur uppdragstexten:

Ökad kunskap om Sveriges konventionsåtaganden om enskildas mänskliga rättigheter kan sägas stärka människors egenmakt. Folkbildningsorganisationerna når genom kurser, seminarier och annan verksamhet ett stort antal människor. En utbildningsinsats om mänskliga rättigheter inom folkbildningen kan således, förutom att vara till fördel för individen, öka kunskapsnivån om dessa frågor i samhället och leda till att demokratin stärks.

I handlingsplan för uppdraget har Folkbildningsrådet valt att prioritera ansökningar som:

- Bygger på strategiska planer för verksamhetens MR-arbete som har tagits fram i fas ett av insatsen.
- Baseras på relevanta nuläges- och omvärldsanalyser.
- Fokuserar på pedagogens roll i arbetet med mänskliga rättigheter.
- Bygger på en förståelse för olika diskrimineringsgrunders samverkan och normkritiska perspektiv
- Bygger på samverkan med aktörer inom MR-området och med andra folkhögskolor eller studieförbund.

Det finns möjliga samverkansområden mellan Folkbildningsrådets uppdrag och konventionsuppdraget. Exempelvis kan Folkbildningsrådet utgöra en kanal för kommunikation om konventionen till sökande folkhögskolor och därmed till studerande som kommer att vara verksamma i olika yrkesgrupper efter slutförd utbildning.

Uppdrag till Universitetskanslerämbetet att kartlägga hur frågor om mänskliga rättigheter beaktas i utbildningar som leder till ett antal examina

I regleringsbrevet för 2015 fick Universitetskanslerämbetet i uppdrag att kartlägga hur ett antal specificerade universitets- och högskoleutbildningar beaktar frågor om mänskliga rättigheter. De aktuella utbildningarna gällde för barnmorskeexamen, förskolläraryxamen, grundläraryxamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, psykoterapeutexamen, sjuksköterskeexamen, socionomexamen, specialistsjuksköterskeexamen med inriktning mot hälso- och sjukvård för barn och ungdomar, tandläkarexamen, yrkesläraryxamen och ämnesläraryxamen.

Universitetskanslersämbetet ska särskilt kartlägga hur frågor om mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn beaktas i dessa utbildningar och särredovisa detta. I uppdraget ingår även att redovisa goda exempel på hur mänskliga rättigheter och frågor om mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn beaktas i de nämnda utbildningarna.

Uppdraget ska redovisas senast 1/12 2015 och kan vara en grund för konventionsuppdragets riktade kommunikation till särskilda yrkesgrupper.

Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) stöd till skolor om lagar och rättigheter

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) arbetar sedan 2013 efter en nationell plan och en särskild policy för implementering av två konventioner; FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning och FN:s konvention om barnets rättigheter. En särskild checklista används i verksamheten för att göra barnkonsekvensanalyser och säkerställa att barnrättsperspektivet är beaktat i alla beslut. Under 2014 har myndigheten arbetat vidare med att utveckla tillämpningen av de båda konventionerna i verksamheten. Samtliga anställda erbjuds fortlöpande kompetensutveckling avseende de båda konventionerna, för att på ett lämpligt sätt kunna tillämpa dem i det vardagliga arbetet inom olika verksamheter.

SPSM samarbetar även med Handikappförbundens projekt DATE som tar fram lärmaterial <http://hso.se/date>.

SPSM presenterar sitt stöd till skolor och lärare under 9 rubriker varav lagar och rättigheter är en. På deras webbsida presenteras också rättigheter för personer med funktionsnedsättning, barnkonventionen och specifikt artiklar om likvärdig utbildning för alla.

Synergier är möjliga genom samverkan med SPSM och nå skolor och lärare inom ramen för deras verksamhet. Lämpligt är då att också knyta BO till en sådan strategi då de fått ett särskilt uppdrag att ta fram konkreta lärarstöd för att sprida barnkonventionens innehåll.

Domstolsverkets delmål inom strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken

Domstolsverket är en av 22 strategiska myndigheter som särskilt är utsedda att arbeta med inriktnings- och delmål fram till 2016. Domstolsverkets mål är i huvudsak kunskapshöjande mål för domare och övrig personal. Man har följt upp detta genom enkäter. Man har också tagit fram en webbutbildning om tillgänglighet som riktar sig till all personal. I utbildningen berörs konventionen kort. Att genomföra utbildningen tar ungefär 45 minuter och det har upprättats ett metodstöd för att också koppla utbildningen till diskussion och reflektion i arbetsgrupper. Utbildningen lanserades vid årsskiftet 2013/2014. Domstolsverket samverkar med Brottsoffermyndigheten och Rikspolisstyrelsen idag med ett gemensamt nationellt funktionshindersråd.

Det finns flera möjligheter att samråda och/eller samverka med Domstolsverket för konventionsuppdraget. Det kan handla om erfarenhetsutbyte, spridning av ett gott exempel, komplettering till utbildning eller upprätta kommunikationskanal till diskussionerna i arbetsgrupperna.

Svenska FN-förbundet

Svenska FN-förbundet är en ideell organisation som bildades 1957. Man har 100 lokalföreningar över hela Sverige, man har utsett 30 FN-skolor och 90 riksorganisationer är anslutna till förbundet. Man har också utsett särskilda goodwill-ambassadörer i kändisarna Carolina Klüft, Anna Bergendal, Jason ”Timbuktu” Diakité och Zinat Pirzadeh.

FN-förbundet arbetar med opinionsbildning och kunskapsspridning inom området Mänskliga rättigheter och demokrati med målgrupperna beslutsfattare, journalister, riksorganisationer, lärare, studenter och förbundets egna medlemmar. De arbetar tex för en oberoende MR-institution som enligt Parisprinciperna ska ha ett främjandeuppdrag för mänskliga rättigheter. De fokuserar även på Agenda 2030.

Förbundet kan vara en bra kanal för konventionsuppdraget att nå de målgrupper som kan vara identiska med förbundets målgrupper. Särskilt intresse kan finnas i möjligheten att nå ut lokalt via förbundets många lokalorganisationer.

Barnombudsmannens årsrapport 2015

Barnombudsmannen arbetar med olika årsteman och för 2015 är temat barn med funktionsnedsättning. I mars 2016 presenteras detta arbete i en särskild rapport. För konventionsuppdraget kommer detta underlag att vara en grund för strategin kring uppdragets barnperspektiv.

Vidare är det sannolikt att barns röster från arbetet kan vara en del i uppdragets kommunikation.

Med lagen som verktyg – kurs

DO genomför återkommande 1-2 gånger per år kursen ”Med lagen som verktyg”. Kursen genomförs i samverkan med den lokala antidiskrimineringsbyrån i respektive region och ska ge kunskap om vad civilsamhället kan göra för att motverka diskriminering, hur diskrimineringslagen fungerar och möjligheter till samverkan för att förebygga diskriminering.

Kursen riktar sig främst till anställda, förtroendevalda eller aktiva medlemmar i en lokal eller regional förening, i ett nätverk eller en aktionsgrupp i det civila samhället, och som vill arbeta med att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter.

Det civila samhället spelar en avgörande roll i arbetet för de mänskliga rättigheterna, men många föreningar saknar kunskap och verktyg för detta arbete. Det civila samhället är också en utpekad målgrupp i konventionsuppdraget och kursen kan vara en kanal för att nå målgruppen.

Socialstyrelsens uppdrag att ta fram information till barn, unga och föräldrar om socialtjänsten

Uppdraget innebär att utforma och sprida information anpassad till barn, unga och föräldrar som tydliggör vad socialtjänsten ska erbjuda barn och unga i behov av stöd eller skydd.

I uppdraget ingår även att på lokal nivå underlätta för och stimulera kommunerna till att utveckla och tillgängliggöra sin information för barn och unga. Barnombudsmannen ska bistå Socialstyrelsen vid genomförandet av uppdraget genom att ansvara för att barn och unga involveras i uppdraget.

I uppdragstexten står att läsa:

De som berörs av lagstiftningen måste också kunna förstå vilka rättigheter och skyldigheter han eller hon har för att kunna ta tillvara sina rättigheter och kunna påverka sin situation.

Informationen ska bland annat tillgängliggöras på en nationell webbsida där eventuellt ett enkelt material om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan komplettera innehållet. Vidare har man i uppdraget producerat 5 korta filmer som kan återanvändas i konventionsuppdragets kommunikation. Socialstyrelsen hade i uppdrag att slutrapportera arbetet 1 december 2015.

Riksorganisationen fritidsforum

Fritidsforum bildades 1937 och står för mötesplatser som bejakar alla människors lika värde. Öppna mötesplatser som hemgården, fritidsgården, ungdomsgården är en viktig del av samhällets sociala, kulturella och demokratiska infrastruktur där framförallt unga människor ges möjlighet att utvecklas i ett sammanhang av alla åldrar. Fritidsforum har medlemmar som driver fritidsgårdar, hemgårdar, ungdomens hus, allaktivitetshus, kulturhus och liknande runt om i landet.

Fritidsforum driver projekt, genomför utbildningar, konferenser och har en digital mötesplats för såväl medlemmar som andra intresserade. Man stödjer ungas initiativ till att exempelvis skapa både digitala som fysiska nätverk och med sådant stöd har också en ny organisation bildats under 2015, Fritidsförbundet unga med funktionsvariationer.

I ett samarbete med Fritidsforum ges möjligheten att nå ut såväl till unga som till civilsamhället lokalt och i den fritidsverksamhet som medlemmarna utgör.

Från snack till verkstad – Handikappförbunden

Från snack till verkstad är ett 3-årigt projekt som startade 2015. Det drivs av Handikappförbunden med medel från Allmänna arvsfonden.

Målgruppen för projektet är barn och vuxna med funktionsnedsättning (på individnivå), Handikappförbundens samarbetsorgan i länen samt Sveriges Antidiskrimineringsbyråer (på regional och lokal nivå) och regeringen, relevanta strategiska myndigheter, jurister inom funktionshindersrörelsen samt Handikappförbundens medlemsförbund (på nationell nivå).

Målen är att:

- Skapa en ”verktygslåda” med metoder och arbetssätt som gör det möjligt att följa upp rekommendationer till regeringen från FN:s

kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ur funktionshindersrörelsens perspektiv.

- Minst fem rättsfall för så kallad konventionskonform tolkning har prövats och att funktionshindersrörelsens jurister då får kunskaper och metoder så de framledes kan tillämpa konventionskonforma tolkningar i samband med rättsliga processer som gäller mänskliga rättigheter för barn och vuxna med funktionsnedsättning.
- Enskilda individer med funktionsnedsättning får en guide som gör det möjligt att anmäla och överklaga kränkningar av mänskliga rättigheter.
- Fler barn med funktionsnedsättning ska få sina behov och mänskliga rättigheter tillgodosedda genom att en handbok med juridiskt stöd till föräldrar tas fram.

Konventionsuppdraget och Från snack till verkstad skiljer sig åt men båda projekten kan ha synergieffekter genom att i olika sammanhang hänvisa till varandra och att uppdatera varandra på planerade aktiviteter.

DHR-projekt om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

DHR planerar att ansöka om medel från Allmänna arvsfonden för att identifiera vad som krävs för att konventionen ska få genomslag i Sverige. Man ska kartlägga framgångsfaktorer genom att studera andra länders arbete och Barnkonventionens utveckling i Sverige.

Konventionsuppdraget bör bevaka utfallet av ansökan till Allmänna arvsfonden då båda projekten kan ha synergieffekter i en framtida samverkan.

SKL:s medborgardialog

Sveriges Kommuner och Landstings projekt Medborgardialog arbetar sedan 2006 med att ge stöd till medlemmarna för att utveckla verksamheten med hjälp av medborgardialoger. Man fokuserar både på demokrati- och effektivitetsutveckling. Sedan 2006 har flera dialoger genomförts runt om i landet.

Dialogerna ska vara öppna dialogmöten, gruppdiskussioner och samtal. Dialogen ska också skapa en känsla av delaktighet och möjlighet att påverka, vilket stärker demokratin.

Konventionsuppdraget kan kanalisera sitt budskap i medborgardialoger och på så sätt nå både kommuner och kommuninnevånare.

ESI-support inom strukturfonderna

Europeiska struktur och investeringsfonderna, ESI, ställer krav på att medelmottagare ska arbeta med de horisontella principerna tillgänglighet, jämställdhet och ickediskriminering. Av de olika strukturfonderna har man kommit olika långt i sitt kravställande. Den Europeiska socialfonden har arbetat länge med att villkora principerna och har också inrättat ett särskilt stöd för projekten att i faserna analys, ansökan, genomförande och uppföljning säkerställa att tillgänglighet, jämställdhet och ickediskriminering systematiskt ingår. Detta stöd benämns ESI-support och kommer sannolikt att erbjudas inom övriga fonder i innevarande strukturfondsperiod.

ESI-support når alltså idag ut i alla projekt som arbetar med utsatta gruppers inkludering på arbetsmarknaden och med redan anställdas kompetensutveckling. Unga är en särskilt prioriterad grupp. Inom strukturfondsperioden kommer 13 miljarder att delas till projekt. Ungefär hälften av medlen beräknas gå till kommuner och andra stora projektägare är Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

ESI-support är en möjlig kanal för att nå arbetsgivare, anställda och arbetslösa.

Uppsala universitet, Sociologiska institutionen

Den sociologiska institutionen vid Uppsala universitet har ett pågående forskningsprojekt för att studera hur länder i Europa arbetar med implementeringen av konventionen om personer med funktionsnedsättning. Man har genomfört 300 intervjuer men ännu inte publicerat resultatet. Konventionsuppdragets medarbetare kommer att bevaka publicering och, i det fall studien innehåller relevant kunskap, återanvända innehållet i studien.

Sammanställning av myndigheters information med anledning av införandet av förbudet mot bristande tillgänglighet i diskrimineringslagen

DO genomförde i samband med lagändringen en inventering av 18 strategiskt utvalda statliga myndigheter för att få en överblick över lagändringens koppling och relevans till andra myndigheters ansvarsområden och krav på tillgänglighet i annan lagstiftning. Inventeringen innehåller fakta om vad myndigheterna har för typ av ansvar och verksamhet men ger också en bild över vad som kommuniceras om lagändringen om bristande tillgänglighet. Det är därmed möjligt att följa hur dessa myndigheter utvecklar sin information över tid samt att vid behov kunna samordna myndigheters information och kommunikation inom området.

Agenda 2030 utvecklingsmål

De nuvarande Milleniemålen avslutas 2015 och går vidare i hållbarhets- och utvecklingsmål Agenda 2030 för 2016-2030. Agenda 203 kommer att gälla även i Sverige med starkt fokus på 17 mål, 169 delmål och perspektiven mänskliga rättigheter, barn, kvinnor och funktionshinder för att "Leave no one behind".

DISCIT

Discit är ett projekt inom 7:e ramprogrammet med mål att operationalisera "full and effective participation" i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Oslo och Akershus universitet leder arbetet och Uppsala universitet ingår i projektet.

<http://discit.eu/>

Nyligen lanserades en kortfilm som på ett enkelt sätt beskriver hinder och rättigheter.

<https://www.youtube.com/watch?v=HyAX4vv6p1M&feature=youtu.be>

Med lagen som verktyg

Allmänna arvsfonden har beviljat medel till Independent Living Institute för projektet Med lagen som verktyg där Handikappförbunden är medsökande och en förening har bildats.

<http://www.independentliving.org/docs14/lagen-som-verktyg-projekt.html>

Redskapsboden

Arvsfondsprojektet Redskapsboden drivs av HSO i Skåne i samarbete med Region Skåne. Man arbetar med konventionens olika artiklar och tar fram stödmaterial.

<http://www.hsoskane.se/Verksamhet/Projekt/Redskapsboden/>

Målgruppers kunskapsläge

En genomlysning av aktuell data och statistik kring olika målgruppers kännedom och kunskapsläge om konventionen om rättigheter har genomförts.

Kommuners kunskapsläge

Sedan 2013 följer Myndigheten för delaktighet upp utvecklingen kring funktionshinderspolicen på kommunal nivå. Man följer samma indikatorstruktur som FN följer mänskliga rättigheter på nationell nivå vilket innebär att frågorna till kommunerna ställs på strukturell, process- och resultatnivå.

Enkäterna skickas ut årligen och täcker idag områdena Fysisk tillgänglighet, Utbildning, Arbetsmarknad, Idrott och Kultur. För transportområdet ställs frågor till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna. För alla dessa områden ställs frågor om användning av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enkäterna bygger på självskattning.

Frågan som ställs formuleras "Använder kommunen FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet på lika villkor?". Svartalternativen är "Ja, genom allmänna skrivningar i politiskt antagna styrdokument", "Ja, genom allmänna skrivningar i förvaltningars verksamhetsplaner", "Ja, i formulerade mål", "Ja, i kompetensutveckling", "Ja, på annat sätt", "Nej", "Vet ej". Inget "Ja"-svar = 0p, ett "Ja"-svar = 1p, Två "Ja"-svar = 2p, Tre "Ja"-svar eller mer = 3p. "Ja, på annat sätt" räknas inte som ett "Ja"-svar i poängsättningen.

Vi har alltså idag en bra källa att följa kommunernas och kollektivtrafikmyndigheternas kännedom om konventionen och kan via de årliga mätningarna följa utvecklingen.

Arbetsmarknad 2015

2015 använder 62 % av kommunerna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet på lika villkor. Det är en ökning med 2 procentenheter.

- 39 % använder konventionen i de politiskt antagna styrdokument.
- 18 % använder den i förvaltningars verksamhetsplaner.
- 10 % använder den samband med kompetensutveckling.
- 9 % använder den i formulerade mål.
- 13 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Utbildning 2015

2015 använder 72 % av kommunerna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka tillgängligheten och delaktigheten i kommunens grundskoleverksamheter. Det är 3 procentenheter lägre än 2014.

- 41 % använder konventionen i de politiskt antagna styrdokument.
- 22 % använder den i förvaltningars verksamhetsplaner.
- 21 % använder den i formulerade mål.
- 19 % använder den i samband med kompetensutveckling.
- 20 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Kultur 2015

2015 använder 75 % av kommunerna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka tillgängligheten och delaktigheten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Det är en ökning med 5 procentenheter jämfört med 2014.

- 50 % använder konventionen i de politiskt antagna styrdokument.
- 33 % använder den i förvaltningars verksamhetsplaner.
- 21 % använder den i formulerade målen.
- 11 % använder den i samband med kompetensutveckling.
- 13 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Idrott 2015

2015 använder 62 % av kommunerna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka tillgängligheten och delaktigheten till idrott. Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2014.

- 41 % använder konventionen i de politiskt antagna styrdokument.
- 24 % använder den i förvaltningars verksamhetsplaner.
- 15 % använder den i formulerade mål.
- 12 % använder den i samband med kompetensutveckling.
- 14 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Fysisk tillgänglighet 2015

2015 använder 63 % av kommunerna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet för att öka den fysiska tillgängligheten. Det är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2014.

- 47 % använder den i politiskt antagna styrdokument.
- 19 % använder den i förvaltningars verksamhetsplaner.
- 18 % använder den i formulerade mål.
- 15 % använder den i samband med kompetensutveckling.
- 19 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Transport 2015

2015 använder 83 % av myndigheterna i någon form FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att öka tillgängligheten och användbarheten för personer med funktionsnedsättning i transportsystemet. En tydlig ökning från 67 % 2014. Allt fler använder även konventionen i politiskt antagna styrdokument och i sin kompetensutveckling jämfört med förra året.

- 61 % använder konventionen i de politiskt antagna styrdokument.

- 39 % använder den i formulerade mål.
- 33 % använder den i verksamhetsplaner.
- 28 % använder den i samband med kompetensutveckling.
- 28 % uppger att de använder konventionen på annat sätt.

Det finns en mängd andra frågor i uppföljningen som berör olika stöd och verksamheter i kommunerna. Alla har bäring på konventionens innehåll och ger möjligheter att följa kunskapsutvecklingen specifika områden.

Statliga myndigheters kunskapsläge

Sedan flera år tillbaka följer Myndigheten för delaktighet i vilken grad statliga myndigheter följer förordning 2001:526;

1 § Myndigheter under regeringen ska utforma och bedriva sin verksamhet med beaktande av de funktionshinderspolitiska målen. Myndigheterna ska verka för att personer med funktionsnedsättning ges full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. Myndigheterna ska särskilt verka för att deras lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I detta arbete ska konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vara vägledande. Förordning (2014:135).

Planering och samråd

2 § Myndigheterna ska i arbetet med att göra myndigheternas lokaler, verksamhet och information mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genomföra inventeringar och utarbeta handlingsplaner. Denna skyldighet gäller dock inte om det är uppenbart att det inte behövs med hänsyn till verksamhetens art. Förordning (2014:135).

3 § Myndigheterna ska, när det finns anledning till det, samråda med Myndigheten för delaktighet om hur insatser enligt denna förordning ska utformas. Förordning (2014:135)."

Den årliga enkäten har hittills inte berört kännedom eller arbete enligt konventionen och av bland annat den anledningen har ett utvecklingsarbete startats för att ta fram nya enkätfrågor. En förfrågan om att delta i detta utvecklingsarbete gick ut till myndigheterna och 90 svarade att man ville delta.

En testomgång med nya frågor skickades ut till de frivilliga myndigheterna och det inkom 46 svar i oktober 2015. Två frågor löd "Finns kunskap om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning på myndigheten?" respektive "Används konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i myndighetens tillgänglighetsarbete?"

Utfallet blev att kunskap om konventionen fanns hos 39% av ledningen, 65% bland specifika yrkesgrupper som arbetar med eller i anslutning till frågan och bland personalen generellt fanns kunskap hos 12%.

På frågan om konventionen används i myndighetens tillgänglighetsarbete svarade 33% jakande.

Från och med 2016 kommer de nya enkätfrågorna att användas men svaren från testomgången kan ge en indikation på hur kännedomen om konventionen bland statliga myndigheter är 2015. Viss reservation måste beaktas då respondenterna är förhållandevis få och möjligen har en högre kännedom relaterat att man är frivillig i utvecklingsarbetet.

Kännedom om mänskliga rättigheter i kommuner, landsting och regioner

Delegationen för mänskliga rättigheter genomförde 2006 en undersökning av kommuner och landsting samt 100 statliga myndigheter om deras kännedom om mänskliga rättigheter. SKL genomförde 2015 motsvarande undersökning bland landets kommuner. Det visar sig att kännedom har ökat sedan 2006.

Dessa båda undersökningar har inte specifikt tittat på konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, dels för att den 2006 inte vare sig fanns eller var ratificerad och dels för att man inte haft det uppdraget vid kartläggningen. Det är samtidigt så att konventionen inte utgör några nya rättigheter utan är ett förtydligande över hur rättigheterna ska uttolkas. Av det skälet är det rimligt att anta att kännedomen om konventionen i kommuner, landsting och regioner i vart fall inte är högre än kännedomen kring mänskliga rättigheter.

Kännedom om konventionen bland de strategiska myndigheterna

De strategiska myndigheterna har satt upp delmål inom 10 politikområden. Flera av dess delmål innebär strävan att öka kunskap kring funktionshinderspolitik och tillgänglighet. Man har gjort nollmätningar 2010, genomfört utbildningar och årligen mätt hur kunskapen utvecklas. Dessa mätningar är användbara i det skede konventionsuppdraget beslutat om specifika målgrupper och använda underlaget som ett nolläge.

Panel med personer med funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet har en panel om ca 2000 personer med funktionsnedsättning. Frågor deras egen upplevelse och delaktighet kring diskriminering, polis, domstol, kultur och arbetsmarknad har ställts och dokumenterats. Svaren i sig är inget mått på målgruppernas

kunskapsläge men kan vara ett underlag för att mäta hur personer med funktionsnedsättning upplever situationen jämfört med ett utfall av skyldighetsbärarna kunskapsnivå.

Eurobarometern

I Eurobarometerens faktablad om diskriminering i EU, som publicerades i maj 2015, finns flera parametrar att fastställa i ett nuläge. Här får vi också perspektivet i att jämföra utfallet för Sverige med andra länder.

När det gäller den allmänna uppfattningen om diskriminering i Sverige visar det sig till exempel att ca hälften av respondenterna 41% att diskriminering pga funktionshinder är ovanlig eller obefintlig. Motsvarande siffra för EU är 47%.

Barometern visar på flera områden hur diskriminering uppfattas och frågorna ställs i personliga intervjuer.

När arbetet med att fastställa målgrupper är slutfört kan sannolikt flera av barometerens resultat identifieras och användas som ett nuläge.

Översättning av allmänna kommentarer

Själva råöversättningen och inkomna kommentarer är bilagda med nummer 3–7.

De allmänna kommentarerna 1 och 2 från Kommittén över artiklarna 12 och 9 i konventionen konkretiserar innehållet i konventionen. Enligt uppdraget ska de båda allmänna kommentarerna översättas. Under sommaren gavs en översättningsbyrå uppdraget att göra en råöversättning.

Funktionshinderorganisationerna lägger stor vikt vid att översättningarna blir så korrekta som möjligt. Organisationerna framförde därför synpunkter på hur de önskade att processen för hur det fortsatta samrådet kring översättningen borde läggas upp. De hade också synpunkter på hur innehållet i de allmänna kommentarerna bör kommuniceras. Synpunkterna från organisationerna baserades på erfarenheterna på hur det gick till när rekommendationerna till Sverige översattes. I enlighet med synpunkterna skickades råöversättningen ut för synpunkter till organisationerna. Dessa har sammanställts.

Det strategiska samrådet har föreslagit att nästa steg i processen är att ha en muntlig dialog som underlag för beslut om vilka ordval som ska användas. Till denna dialog bör även Socialdepartementet bjudas in. Samsyn råder över att de klara översättningarna bör publiceras på regeringens webbplats www.manskligarattigheter.se.

Övriga genomförda aktiviteter

Annonsbilaga Dagens samhälle

I samband med den internationella funktionshindersdagen 3 december 2015 presenterades konventionsuppdraget i särskild annonsbilaga av Lika unika och DHR. Myndigheten för delaktighet och DO medverkade med annons och beskrev både uppdraget och lagändringen om bristande tillgänglighet.

Annonsbilagan är bilagd denna rapport.

Webbpresentationer

Myndigheten för delaktighet har på <http://www.mfd.se/> lagt ut en presentation av uppdraget med länk till uppdragstexten.

DO har motsvarande presentation på <http://www.do.se/>

Konferensdeltagande

Vid Myndigheten för delaktighets årliga Temadialog 2015-12-10 presenterades konventionsuppdraget. Deltagarna som var representanter från funktionshindersorganisationer och strategiska myndigheter genomförde också ett grupparbete för att föreslå viktigaste målgrupper och budskap.

I samband med DO-dialogen den 25/11 2015 presenterades uppdraget för inbjudna deltagare från det civila samhället.

Vid nationella nätverksträffen med kommunala tjänstemän och politiker i Borås 22/10 2015 presenterades både konventionsuppdraget och lagändringen kring bristande tillgänglighet

Kartläggning av målgrupper för rekommendationerna

Som ett underlag till kommande prioritering av målgrupper för hela uppdraget har en bruttolista över relevanta målgrupper för kommunikation av rekommendationerna framtagits.

Kartläggning av arrangemang där konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan erbjudas

Kartläggningen är påbörjad och innehåller arrangeman som är kända under hela uppdragsperioden.

Genomlysning av vad som är unikt med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning relaterat andra konventioner

- Omfattar både medborgerliga och politiska rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Åläggande att informera och föra statistik – samla in och följa upp
- Civilsamhällets roll – både i framtagandet (ca 80% av konventionstexten) och i genomförande, övervakning och uppföljning
- Artikel 33 om MR-institution
- Artikel 32 om internationellt samarbete
- Artikel 9 och 5 om tillgänglighet (ink diskussionen om tillgänglighet är en rättighet i sig eller en förutsättning för de andra rättigheterna)
- Inte bara rättigheter utan även beskrivning av åtgärder som måste vidtas för att uppfylla konventionsåtagandena
- Första internationella konventionen som skrivs under av en regional sammanslutning (EU)

Kommunikationsinsatser i samband med lagändringen om bristande tillgänglighet

I samband med att förbudet mot diskriminering i form av bristandet tillgänglighet trädde ikraft den 1 januari 2015 genomförde DO flera kommunikationsinsatser.

Information om lagändringen, samt frågor och svar publicerades bland annat på DO:s webbplats. Informationen spreds även genom pressmeddelande och intervjuer med media samt via sociala medier. Ett informationsblad togs också fram för spridning på exempelvis konferenser, mässor och utbildningar.

Inför årsskiftet genomförde DO tillsammans med Myndigheten för delaktighet (MFD) ett möte med ett tjugotal berörda myndigheter för att informera om lagändringen och samordna kommunikationen angående det nya förbudet mot diskriminering.

Inbjudna till mötet var bland andra de myndigheter som har tillsyn över krav på tillgänglighet. De flesta var även strategiska myndigheter med ansvar att genomföra funktionshinderpolitiken inom sina respektive sektorer.

Samordningen av informationen skedde genom att myndigheterna informerade om lagändringen på sina webbplatser och länkade till DO:s webbplats där det fanns mer utförlig information om förbudet. DO

samlade också in uppgifter från myndigheterna för att kunna hänvisa vidare till mer information om krav på tillgänglighet i annan lagstiftning och hur man kan göra sin verksamhet tillgänglig inom olika områden. Informationen användes vid framtagande av frågor och svar som publicerades på DO:s webbplats i början av året.

Under 2015 har DO i samverkan med MFD haft ett uppföljningsmöte och fortsatt samverka med myndigheterna kring kommunikationen om förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet.

DO har även föreläst om det nya förbudet i olika sammanhang, till exempel vid MFD:s årliga konferens för uppföljning av funktionshinderspolitiken med de 22 strategiska myndigheterna, på Funkas tillgänglighetsdagar om e-tillgänglighet för beslutsfattare, IT-folk och kommunikatörer inom offentlig sektor, för aktörer inom i kollektivtrafiken, på en nationell utbildningsdag för lärosätens samordnare av pedagogiskt stöd och vid en nätverksträff för 14 myndigheter som samverkar inom IT-tillgänglighet. DO medverkade även tillsammans med MFD på en nationell tillgänglighetskonferens för kommunala tillgänglighetssamordnare.

DO har också genomfört en dialog med 26 funktionshinderorganisationer angående det nya förbudet.

I samband med den internationella funktionshinderdagen den 3 december publicerade DO en webbartikel om vad som har hänt sedan lagändringen trädde ikraft. DO konstaterar i artikeln att lagändringen tillsammans med DO:s tillsyn över förbudet har bidragit till ökad tillgänglighet. Informationen skickades också ut via pressmeddelande och sociala medier, samt via mejlutskick till funktionshinderorganisationerna och myndigheterna som vi har samverkat med.

Vägen framåt

Arbetet med uppdraget fortsätter enligt tidigare plan med viss förskjutning i tid. Denna delredovisning visar på hittills upparbetat resultat från förstudiefasen, för vidare analys och färdigställande.

Nedan är en redovisning av fokusområden för den närmaste tiden.

I arbetet görs bedömningen att kvalitet liksom utrymme i form av tid för dialog och förankring med uppdragets intressenter är av högsta prioritet och en framgångsfaktor för uppdragets genomförande och slutresultat i mars 2018. Det gäller i synnerhet i relation till funktionshinderrörelsen i för uppdraget specifikt organiserat strategiskt samråd. Vid sidan om det pågår en bredare dialog med civilsamhället. Detta är en prioritering som också framgår av uppdragsbeskrivningen.

Närmast kommer arbetet med att ta fram en mer detaljerad plan för uppdragets genomförande att fortsätta. Förstudiens resultat kommer att analyseras och dialog med strategiska samrådet kommer att ske. Vidareutveckling och detaljering av mål, målgrupper och strategier kommer att ske med representation från uppdragets interna och externa intressenter.

Nedanstående är hämtat från tidigare delredovisning i juni 2015 och är fortfarande högst relevant:

- **Arbete med målgrupper och mål**
Utifrån de effektmål som beskrivs i uppdragsbeskrivningen definieras projektets målgrupper och mål. Målgrupperna ska vara segmenterade och målen mätbara.
- **Arbete med strategier**
De huvudsakliga strategierna för att nå projektmålen definieras, liksom huvudsakliga metoder, verktyg och tidpunkter.
- **Arbete med projektplanering**
Arbete med en projekt- och handlingsplan inklusive bemanning av projektorganisation, plan för samverkan, aktiviteter, tidpunkter och budget.
- **Arbete med förankring**
Projektplanen förankras hos centrala aktörer kopplade till projektet.

Från nuläge till beslutad projektplan

Ovanstående bakgrundsbild innebär att arbetet den närmaste tiden kommer att ske i parallellt löpande processer:

- A) Färdigställande och avslut av förstudiefas.

- B) Organisering av uppdraget som projekt inklusive etablering av styrnings- och besluts- processer samt bemanning av projektorganisation åren 2016-2017.
- C) Aktiviteter påbörjas inom ramen för genomförandefasen.

A) Förstudien – färdigställande och avslut.

- **Färdigställande av prioriterade aktiviteter**
Exempelvis finns behov av att undersöka målgruppers förståelse och genomföra en av nuläges- respektive nollmätning.
- **Analys och summering av förstudiens delresultat och vidare användning**
Med stöd av förstudien ska slutsatser och vägval för uppdragets genomförande beslutas.

Det kommer också att genomföras andra former av erfarenhetsåterföring av relevans för beslut kring strategi och framtagning av projektplan. Det gäller exempelvis i relation till MFDs uppdrag att ta fram förslag till en mer effektiv och systematisk funktionshinderspolitik, MFDs satsning kring kommunstöd, samt samverka med Uppsala Universitet.

B) Organisering av uppdraget som projekt

- **Beslut**
är taget att regeringsuppdraget ska organiseras och drivas som projekt under genomförandeåren 2016-2017. Det innebär att etablerad projektmetodik kommer användas.
- **Organisering och bemanning av projektorganisation.**
En schematisk bild för projektorganisation är framtagen och har fungerat som utgångspunkt för höstens arbete. Upplägget kommer att utvärderas inom ramen för lessons learned (se ovanstående), varpå etablering a projektorganisationen följer med bemanning och överenskommelser kring styrning, förankring och beslutsprocesser.
- **Framtagning av projektplan**
Framtagande av projektplan är en process med aktiviteter som både är parallella och iterativa och sker i med växelverkan mellan delar och helhet. Beslut kommer att tas gällande:
 - Målsättningar och målgrupper, övergripande strategier
 - Kommunikativa vägval, strategier och budskapsplattform
 - Budget och riskanalys
 - Organisering och bemanning av projektorganisation inklusive styr, besluts- och samrådsprocesser.

- Besluts- och milstolpeplan.
- Kommunikations-, aktivitets- och tidsplan.
- Övrigt: kvalitetssäkring, löpande uppföljning, utvärdering, m.m.

C) Aktiviteter påbörjade inom ramen för genomförandefasen

- Under perioden fram till och med februari kommer, vid sidan om framtagning av projektplan några aktiviteter vara igångsatta:
- Säkerställa samverkan med relevanta aktörer och mot gemensamma målgrupper
- Fortsatt omvärldsbevakning och medverkande i relevanta arrangemang som genomförs på lokal, regional och statlig nivå
- Samverka med löpande verksamhet inom MFD, DO och BO.

Som konstaterats inledningsvis har ett gediget förstudiearbete och kvalitet i de överväganden som görs på basis av det prioriterats. Arbetet fortsätter nu med målet att en projektplan ska kunna beslutas i slutet av februari 2016.

Regeringsuppdraget sträcker sig över lång tid, och de aktiviteter som kommer att genomföras ska komplettera och förstärka varandra. Projektet har ambitionen att verka flexibelt utifrån ett kontinuerligt lärande; arbetet som helhet kan och bör påverkas av andra centrala arbeten och processer, såsom till exempel regeringens ställningstaganden kring den fortsatta funktionshinderpolitikens genomförande och angränsande regeringsuppdrag.

Detta är förhållanden som behöver vägas in i arbetet med projektplanen. Det är också viktigt att inleda de konkreta och utåtriktade aktiviteter som uppdraget förutsätter. Det är en ambition att ett antal sådana aktiviteter ska kunna startas upp så snart projektplanen är beslutad.

Kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Delredovisning av regeringsuppdrag

Denna delrapport är en kunskapsinhämtning genomförd i syfte att vara underlag för ställningstagande kring målgrupper och budskap för uppdraget att genomföra en kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I delrapporten finns också den översättning som gjorts av de allmänna kommentarerna om konventionens artiklar nr 12 och 9, Likhet inför lagen och Tillgänglighet. Funktionshindersrörelsens synpunkter på översättning är också presenterade.

Myndigheten för delaktighet
Box 1210, 172 24 Sundbyberg
Besöksadress: Sturegatan 3
08-600 84 00
info@mfd.se
www.mfd.se
Serie A 2015:15